

مقایسه دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا پیرامون رابطه نفس و بدن و سنجش کارآمدی مبانی هر یک در نیل به مطلوب

فروغ السادات رحیم پور*

دانشیار فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان

زیربنایی، تفاوت‌هایی دارد و این مقاله قصد دارد به جستجو و تحلیل آنها و سنجش کارآمدی مبانی ایشان در نیل به مطلوب بپردازد.

کلیدواژگان

ابن سینا	ملاصدرا
نفس	بدن
ترکیب اتحادی	تعلق تدبیری
حرکت جوهری	اشتداد در وجود

طرح مسئله

چگونگی رابطه میان نفس و بدن و نحوه پیوند هر یک با دیگری را میتوان از جمله ام القضایای هر فیلسوفی که به انسان‌شناسی پرداخته، محسوب کرد چرا که نحوه نگرش به این رابطه، از یکسو مستقیماً متأثر از مبانی و اصول آن فیلسوف است و از سوی دیگر بر سایر موضع‌گیریهایی که در مباحث کلیدی نفس (و همچنین در مباحث مرتبطی مانند معاد) اثرگذار است.

نخستین مسئله در این باب، تعیین نوع رابطه است

*.Email: fr.rahimpour@gmail.com

تاریخ تأیید: ۹۵/۴/۸

تاریخ دریافت: ۹۵/۲/۱۱

چکیده

یکی از موارد اختلاف نظر میان ابن سینا و ملاصدرا در بحث انسان‌شناسی، نوع نگرش هر یک به رابطه میان نفس و بدن است که این اختلاف، از مبانی نظام فلسفی ایشان ناشی میشود. رابطه نفس و بدن در نگاه ملاصدرا، رابطه‌ی ذاتی و وجودی است و قول به علیت (مادی) بدن عنصری برای مرتبه طبیعی نفس، ناشی از همین موضع‌گیری است، در حالیکه مطابق مبانی ابن سینا، نفس صرفاً در کسب کمالات وجودی و نه در اصل وجود، نیازمند بدن است و علیت ذاتی میان این دو برقرار نیست. مسئله دیگر اینست که شیخ‌الرئیس، ترکیب نفس و بدن را اتحادی میدانند و صدرالمتألهین در اتحادی بودن ترکیب با او هم رأی است اما معتقد است که تنها با قبول برخی مبانی حکمت متعالیه میتوان اتحادی بودن ترکیب مذکور را موجه کرد. مسئله مهم بعدی اینست که اگر نفس و بدن، رابطه وجودی دارند نه رابطه عارضی و اضافی، آیا تعلق نفس به بدن قطع شدنی است؟ و اگر دو مراتب بودن نفس مسجل و مسلم است، آیا نباید بدن را نیز دو مراتب دانست تا همراهی با نفس در مراتب مختلف برای آن امکانپذیر باشد؟ بسبب تفاوت مبنا، پاسخ شیخ‌الرئیس و ملاصدرا به این قبیل پرسشهای